

Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes Restaurācijas kvalifikācijas novērtēšanasekspertu padome.

Kopš Imants Lancmanis atlūdzās no piedalīšanās Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes Restaurācijas kvalitātes vērtēšanas ekspertu padomes darbā, pēc Pārvaldes vadītāja ierosinājuma un ar kolēģu - padomes locekļu - atbalstu esmu kļuvusi par šīs padomes priekšsēdētāju. Kopš šīs struktūras dibināšanas 1993. gadā esmu visu laiku piedalījusies tās darbā – ilgu gadu kā sekretāre, tad arī kā lēmēja. Tāpēc šoreiz dažas pārdomas par šo procesu kopumā.

No sākotnējiem dalībniekiem aktīvā esampalikuši vairs tikai divi – es un Vilnis Līdaka. Paaudzes ir nomainījušās un mainās – tas priecē un iedvesmo, jo ļauj saprast, ka šāda aktivitāte ir nepieciešama. Tagad Padomes personālsastāvs tiek apstiprināts ar Pārvaldes vadītāja rīkojumu. Tajā darboties ir aicināti pārstāvji no valsts institūciju restaurācijas darbnīcām, mācību iestādēm un privāti praktizējošo restauratoru vidus. Padomes darbs netiek apmaksāts, tās locekļu vienīgais atalgojums ir ekskluzīvā iespēja iepazīties ar gandrīz visu Latvijas restauratoru darbu, viņu darbnīcām un restaurētajiem objektiem. Tomēr jāatceras, ka tas ir šo speciālistu – labāko no labākajiem – laiks, ko viņi ir gatavi veltīt kolēģu darba izvērtējumam. Tāpēc man jāatgādina katram un ikvienam, kurš vēlas, lai viņa darbs tiktu veikti un pēc būtības izvērtēts – cieniet savu kolēģu laiku un darbu, kas tiek ziedots ne tikai atsevišķu restauratoru darbam, bet arī tam, lai uzturētu profesijas līmeni Latvijā. Mūsu Pārvaldes interese šajā procesā ir uzticamu profesionāļu saimes uzturēšana valstī. Viens no restauratora profesionalitātes pierādījumiem ir prasme savu darbu dokumentēt, kas

pierādās arī tajās restaurācijas pasēs un darbu sarakstos, kas tiek iesniegti padomes vērtēšanai. Dažkārt rodas iespaids, ka iesniedzējs domā – nu, es taču esmu gana gudrs un pieredzējis un visi taču tāpat to zina. Biežāk, protams, tiek iesniegta izsmeļoša un korekti noformēta dokumentācija. Gribētos, lai šai vajadzībai mazāk izmantotu smagos plastmasas vākus un katra papīra lapiņa nebūtu iesaiņota plastmasas kabatiņā. Lasītāju ērtībai aicinām restaurācijas pasēs iesūtīt arī elektroniskā formātā.

Laikā, kad tika veidota šī kārtība (sākotnēji saukta par restauratoru atestāciju, tagad – lai piemērotos esošajai normatīvu bāzei – par restaurācijas kvalitātes vērtēšanu) restauratoru izglītība Latvijā nebija vispār, nekāda. Bet notika restaurācijas darbi gan muzeju darbnīcās, gan kultūras pieminekļos. Mūsu biedrība uzņēmas iniciatīvu aizsargāt restauratora profesiju no šarlatāniem un diletantiem, izstrādājot restauratoru atestācijas kārtību valstī. Mērķis bija – definēt profesijas; īpatnības, prasmes un zināšanas, kam jābūt, lai persona varētu saukt sevi par restauratoru, kuram var uzticēt veikt restaurācijas darbus pieminekļos un muzeju krājumos. Kārtība tika veidota pēc tolaik visiem vadošajiem profesionāļiem labi iepazītās PSRS noteiktās restauratoru atestācijas kārtības.

Šajā darbā piedalījās restaurācijas nodaļu vadītāji un vadošie muzeju restauratori, gan arī kultūras pieminekļos praktizējošie speciālisti – Ieva Lancmane, Inta Rudzīte, Ilze Poriete, Sarmīte Gaismaņa. Padoms tika lūgts visu profesiju restauratoriem. Šo entuziastu vidū izceļams Kārlis Vilītis, kurš strādāja monumentāli dekoratīvās

glezniecības restaurācijas jomā un šo objektu restaurāciju nostādīja vienā līmenī ar jebkura muzeju priekšmeta restaurāciju – iniciatīva, kas tolaik vēl nebija īpaši populāra, bet realizējās Rundāles pils restaurācijā.

Garas stundas tika veltītas tam, lai iespējami precīzi un aptveroši definētu prasības katras restaurācijas nozares speciālistam – zināšanas un specifiskās prasmes katrai materiālu grupai. Šobrīd spēkā esošajos noteikumos definētas vispārējās prasības atbilstoši pakāpēm – speciālists, meistars, vecmeistars. Pārvaldes mājaslapā sadaļā „Restauratoriem” atrodama RESTAURĀCIJAS KVALIFIKĀCIJAS NOVĒRTĒŠANAS KĀRTĪBA, ar ko ieteiktu iepazīties katram. Un ne jau tikai tāpēc, lai atbildētu uz jautājumiem kvalifikācijas vērtēšanas reizē, bet gan tāpēc lai padarītu savu dzīvi vieglāku un gudrāku. Iespējams, ka te vietā būtu mūsu biedrības organizētas lekcijas par KĀRTĪBĀ uzdotajām tēmām.

Būtiska vērtēšanas procesa sastāvdaļa vienmēr bijusi restauratora darbnīcas apmeklējums un saruna pie restaurētajiem vai restaurācija procesā esošiem darbiem. Diemžēl vispasaules pandēmija ir apturējusi arī mūsu ciemošanos darbnīcās, bet cerams, ka kādreiz šis smagais laiks beigsies un mēs atkal varēsim tikties visur, kur vien nepieciešams. Tomēr ir iespējams izskatīt un vērtēt tos pieteikumus, kuru iesniedzējs vēlas lai viņam tiktu pagarināta iepriekš piešķirtā kvalifikācija.

Dzīve turpinās un restauratori strādā. Strādā arī padome.

Lai šis gads mums visiem būtu labs un veiksmīgs!

Dace Čoldere

Mūsu Maija Banķiere (1938-2021)

2020. gada 12. decembrī Rundāles pils muzeju skāra sēru ziņa par ilggadējā darbinieka, viena no muzeja dibinātājiem, Leopolda Mārča Kļaviņa nāvi. 2021. gada 3. martā viņam aizsaulē sekojusi sieva Maija Banķiere, viena no muzeja pirmajām restauratorēm.

Maija Banķiere ar Rundāles pils muzeju bija saistīta jau tad, kad patstāvīga muzeja vēl nebija, kad pils bija Bauskas novadpētniecības un mākslas muzeja filiāle. Tajā laikā viņa strādāja Kultūras ministrijā, vadot Latvijas mākslas pieminekļu saraksta izveidi, un šajā darbā iesaistījās arī Rundāles pils darbinieki. Sadarbība Maiju satuvināja ar muzeja zinātnisko līdzstrādnieku Leopoldu Mārci Kļaviņu. Viņi apprecējās, un Maijai ar

vīru nācās audzināt divus dēlus vienā no pils pirmā stāva telpām, kuras augstie griesti ziemās nekad neļāva to pienācīgi sakurināt, kur nebija ne

ūdensvada, ne kanalizācijas. Toties pēc tam tapa ģimenes māja, kurai bija jākompensē grūtie gadi pilī. Mājas nosaukumā "Kļavbankas" apvienoti vīra un sievas uzvārdi, tās dzeltenās sienas un lielie daudzrūšu logi itin kā atbalso Rundāles pili, kur viss bija sācies.

1972. gadā Maija kļuva par tikko nodibinātā Rundāles pils muzeja restauratori un darbojās ar keramiku, galvenokārt ar porcelāna izstrādājumiem, kurus muzejs centās sagādāt topošajiem pils interjeriem. Porcelāna vāzes, svečturi, figūriņas un trauki nereti nonāca muzejā ar lieliem defektiem, kā vairākums vēsturisko priekšmetu, kas apgrozījās Padomju Savienības šaurajā mākslas tirgū, atspoguļojot to dramatismu, kas bija skāris kultūras mantojumu pēc 1917. gada revolūcijas. Varēja tikai brīnīties, cik perfekti kļuva bojātie eksponāti Maijas rokās, kā to joprojām var apskatīt pils telpās.

Tomēr jau drīz liktenis Maijai nolika priekšā bezgala grūtu, bet arī bezgala svarīgu uzdevumu, ar ko neviens cits nebūtu ticis galā tādā līmenī. Par Maijas mūža darbu kļuva pils lustru atjaunošanas epopeja. Tā aizsākās tālajā 1973. gadā un ilga līdz pat 2018. gadam, kad tika piekārtā pēdējā lustra. To nevar izteikt tikai ar sauso vārdu 'restaurācija'. Tur ietilpa viss – meklēšana, atrašana, detaļu sakopšana, to sākotnējā novietojuma un funkciju analīze, arī projektēšana, detaļu atliešana un slīpēšana, montēšana. Daļa no muzeja lustrām ir kopijas, kurām paraugi atrasti Kuskovo pilī Krievijā, otra daļa – restaurētas stikla lustras no Latvijas baznīcām, kas visbiežāk muzejā nonāca kā detaļu kaudze no baznīcu bēniņiem.

Gan vienas, gan otras grupas tapšanai pamatā bija analīze, izvērtēšana un izpratne par katras daudzkārt pārveidoto apgaismes ķermeņu detaļas īsto funkciju un pareizo novietojumu. Tad vajadzēja izstrādāt projektus – tie tika zīmēti uz vatmaņpapīra ar asu jo asu

zīmuli, tā ka līnijas līdzinājās tušas spalvas vilkumam. Katrs mazākais lustras elements tā attiecīgajā projekcijā un pagriezienā bija attēlots ar neticamu precizitāti. Tad nāca projektu realizācija, kas ievilkās uz gadu desmitiem. Maijas uzraudzībā tapa tērauda presformas, koka un ģipsa lejamās formas, viņa brauca uz Baltkrieviju, strādāja ar stikla meistariem, pavadīja naktis blakus ražošanas procesam. Maijas perfekcionisms sasniedza tādu pakāpi, kas reizēm šķita biedējoša. Viņa varēja paziņot par nekam nederīgu kādu detaļu, kas visiem citiem šķita itin pieņemama, jo bija ieraudzījusi defektu, kas viņai bija būtisks. Muzeja skapjos krājās tūkstošiem ozollapu formas piekariņu, mazu piramīdiņu, bumbiņu un flakonu, daļa tikai atlieti, daļēji apslīpēti, citi jau pulēti un gatavi, – bagātības, kuras pārzināja Maija viena un kuru apvienošanu lustrā varēja vadīt tikai viņa pati.

Maijas ārkārtējā garīgā stingrība un izturība, ko nebūt nebalstīja tikpat liela fiziskā veselība, viņai ļāva visu mūžu saglabāt izcilu stāju un eleganci. Viņa nekad ne par ko nesūdzējās, un tikai nedaudzi zināja, ka aiz smaida varēja slēpties asas galvassāpes un aiz stingrās stājas – zema asinsspiediena izsaukts nespēks. Jo Maija vienmēr bija laipna un smaidīga, viņa uzskatīja, ka apkārtējos nevajag apkraut ar savām sajūtām un saviem sarežģījumiem. Viņas viedoklis allaž bija konsekvents, dažkārt kategorisks, bet viņa to nevienam neuzspieda.

Maija augsti vērtēja atbildību pret studiju biedriem un darbabiedriem, pret visiem, ar kuriem bija iznācis satīties dzīves laikā. Viņa jebkurā brīdī bija gatava uzņemt viesus, pat tad, ja veselības stāvokļa dēļ tas nācās ļoti grūti, viņa neaizmirsu jubiļejas, nepagura rakstīt apsveikumus un prata saglabāt attiecības. Līdz pat dzīves beigām viņa nebija aizmirsusi arī tālos Baltkrievijas stikla meista

rus, ar kuriem regulāri sarakstījās.

Muzeja darbības sākumā Maijai nācās būt arī par sabiedrisko attiecību speciālisti, ņemot vērā viņas iepriekšējos kontaktus ar Kultūras ministriju. Bija reizes, kad kādas komisijas pēkšņa ierašanās radīja nepieciešamību pēc cienasta. Pat radās jēdziens “Kaupuža maizītes” – kādu reizi, kad 70. gadu vidū negaidīti vajadzēja ierasties kultūras ministram un nebija, ko piedāvāt pie kafijas un konjaka, Maija pagatavoja maizītes no vienīgā, kas atradās skapī – ar tomātu šķēlītēm un ķilavām. Tās kļuva par klasiku.

Maija Bankjere izcēlās ar fenomenālu atmiņu. Viņas galvā kā video bija ierakstīts viss, kas reiz noticis, ieskaitot personāžu runātos tekstus un izdarības. Tas šķita gluži kā kāds spiritisks seanss. Pāris nedēļu pirms nāves viņa bija pilī, un hercoga guļamistabā raisījās saruna par lustrām. Maija atstāstīja notikumus, kas risinājušies pirms pusgadsimta, citējot tiešās runas un raksturojot darbojošās personas ar tādu precizitāti, noskaņas spilgtumu un klātbūtnes efektu, ka šķita – tas viss notiek patlaban un viņas acu priekšā...

Maija ir atjaunojusi daudzas sasis-

tas porcelāna vāzes. Reizēm, redzot viņas priekšā Ķīnas porcelāna lausku kaudzīti, šķita – tā lemta iznīcībai, to vairs nevar glābt. Bet nē – pēc laika šķembas saauga apjomā, tad smalkās retušas visu saaudzēja kopā, un mūsu priekšā atkal stāvēja vāze.

Tagad, kad Maija aizgājusi, šķiet, ka saplīsusi vēl viena īpaši reta, skaista, brīnumdārga porcelāna vāze. Tikai šoreiz to neviens vairs nesaliks kopā... Taču muzejā par Maiju Bankjeri atgādinās ne vien porcelāna vāzes vai daudzu lustru mirdzums. Šī personība paliek neizdzēšamā atmiņā kā īpašs fenomens, pierādījums tam, ko cilvēks var paveikt, ja talantu apvieno ar ārkārtēju apzinīgumu, milzīgām darba spējām un varonīgu apņēmību pārkāpt pāri sava ķermeņa diktētam vājumam.

Imants Lancmanis

Maija Bankjere

1965. gadā absolvējusi Latvijas PSR Valsts Mākslas akadēmijas Lietišķi dekoratīvās mākslas nodaļu;

no 1968. līdz 1972. gadam strādājusi LPSR Kultūras ministrijas Muzeju

un kultūras pieminekļu zinātniski pētnieciskajā padomē;

1972. gadā sākusi darbu Rundāles pils muzejā, kur veica keramikas un stikla priekšmetu restaurāciju; līdz pat 2019. gadam Rundāles pils muzejā nodarbojās galvenokārt ar stikla lustru restaurāciju;

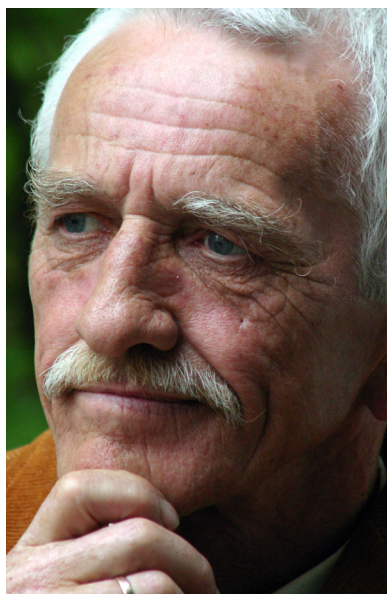
1973. gadā stažējusies toreizējā Vissavienības zinātniskās restaurācijas centrā keramikas un stikla restaurācijas jomā Maskavā, bet 1989. gadā – antīkās keramikas un stikla restaurācijā Krasnodaras novada Tamaņā.

Kopš 1989. gada Maija Bankjere darbojusies Latvijas Restauratoru biedrībā. Ar restaurētiem darbiem un referātiem piedalījies Latvijas Restauratoru biedrības organizētajās republikāniskajās un Baltijas valstu restaurācijas izstādēs. Ilgus gadus bijusi Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes Restaurācijas kvalifikācijas novērtēšanas ekspertu padomes locekle. Viņas restaurētie priekšmeti apskatāmi Rundāles pils muzeja ekspozīcijās un izstādēs.

Mūsu Mārcis Leopolds Kļaviņš (1940-2020)

2020. gada 12. decembrī, neilgi pēc savas 80 gadu jubilejas, pēkšņi no dzīves aizgājis Mārcis Leopolds Kļaviņš (dzim. 1940. gada 10. novembrī), viens no Rundāles pils muzeja pamatlicējiem. 1964. gadā Mārcis Kļaviņš kļuva par Bauskas Novadpētniecības un mākslas muzeja jaundibinātās Rundāles pils filiāles darbinieku, kopā ar Imantu Lancmani aizsākot pils atjaunošanas un muzeja veidošanas garo ceļu.

M. L. Kļaviņš 1959. gadā kā teicamnieks bija beidzis mācības Jaņa Rozentāla Rīgas mākslas vidusskolā, pēc tam iestājies Valsts Mākslas akadēmijā, taču jau tolaik viņu vairāk vilināja Latvijas senā māksla. Kopā ar

Mākslas akadēmijas mākslas vēstures laboratorijas vadītāju gleznotāju Jurgī Skulmi tika apbraukātas Latvijas lauku baznīcas, taču tie nebija tikai izklaides braucieni. Mārcim piemītošais pamatīgums apvienojumā ar aizrautīgu interesi par fototehniku jau 60. gadu sākumā noveda pie augstvērtīgas Latvijas senās mākslas pieminekļu fiksēšanas. Tam tika lietotas pat 18 x 24 cm fotoplašu kameras, kas pirmsdigitālajā ērā varēja nodrošināt izcilu attēla kvalitāti. Šāda kultūrvēstures materiālu vākšana tika turpināta Rundāles pils muzejā.

Mārcis Kļaviņš uz sava motorellera, ar Imantu Lancmani uz aizmugures sēdekļa, bija gatavs doties pa

tāliem, dangainiem lauku ceļiem, lai ieraudzītu un iemūžinātu kādu baznīcu vai muižu tās pēdējā pastāvēšanas brīdī. Pateicoties Kļaviņa entuziasmam, 1963. gadā tika uzmeklēta un dokumentēta Lindes-Birzgales baznīca, 18. gadsimta koka celtne, no tās pat paglābjot vairākus mākslas darbus. Divus gadus vēlāk to nogrāva ar buldozeru.

Mārcis Kļaviņš arī bija tas, kurš veidoja taciņu no Mākslas akadēmijas uz Rundāles pili. Viņa ierosmē 1963. gada vasarā notika šķietami nejauša tikšanās ar Bauskas muzeja direktoru Laimoni Liepu, kurš savukārt arī šķietami nejauši nupat bija Rundāles pili saņēmis kā filiāli. Tas bija liktenis, tas bija visa sākums... Laimonis Liepa bija tas cilvēks, kurš spēja pagriezt vēstures riteni atpakaļ un iekustināt pils ansambļa atdzimšanas mehānismu.

Rundāles pils muzejā Mārcis Leopolds Kļaviņš no zinātniskā līdzstrādnieka kļuva par galveno fondu glabātāju, tad direktora vietnieku zinātniskajā darbā, līdz mūža pēdējos gados strādāja muzeja krājuma nodaļā par ekspertu.

Viņa pieskārienu atceras vai katrs Rundāles pils muzeja eksponāts: caur viņa rokām izgājis gandrīz viss, kas ienācis Rundāles pilī, vispirms jau baznīcu mākslas priekšmeti – altāri, kanceles, gleznas, skulptūras, lustras, svečturi, dievgalda sudrabs un pat kapaplāksnes un sarkofāgi. 20. gadsimta 60. un 70. gados, laikā, kad

Latviju bija smagi skārusi antireliģiozā kampaņa un daudzas baznīcas stāvēja ar vaļējām durvīm, Rundāles pils muzejs izrādījās galvenā, reizēm vienīgā vieta, kur varēja paglābties šis apdraudētais Latvijas kultūras mantojums. Parasti tas bija Mārcis Kļaviņš pats, kurš, reizēm riskējot ar dzīvības briesmām, jauca nost milzīgos baznīcu iekārtas priekšmetus, tad nesa, krāva un pēc tam pilī to visu pārnēsāja vēl un vēl. Viņš bija arī tas, kurš pamestajās muižu ēkās nojauca iznīcībai lemtās krāsni, izņēma kāpnes vai durvis, demontēja dzegu fragmentus vai durvju viras. Tagad, Rundāles pilsrietumu korpusā, apskatot baltu rokoko krāsni no Popes muižas kungu mājas, nāk prātā tās karstās jūlija dienas, kad Mārcis 1964. gada vasarā, īsi pēc stāšanās darbā muzejā, jauca nost šo keramikas meistardarbu, kas bija paredzēts izmešanai kā kurināšanai nederīgs.

Baznīcu un muižu priekšmeti Rundālē tomēr nebija galvenais. Pils restaurācija nesa līdzī nepieciešamību pēc milzīga mākslas darbu apjoma, kam vajadzēja piepildīt šo ēku un atjaunot tajā hercogu laika spožumu, – gleznām, mēbelēm, porcelāna, pulksteņiem. Pēc vākšanas darba sekoja šo vērtību inventarizēšana, aprakstīšana, dokumentēšana, kas atkal gāja caur Kļaviņa rokām.

Pēc dabas būdams teicamnieka tips, vienmēr izceļoties ar labu audzināšanu, Mārcis vienlaikus spēja pārsteigt ar negaidītiem, paradoksāliem viedokļiem un ekstravagancēm. Jau 1963. gadā viņš Mākslas akadēmijas praksē Brocēnos noskuva gludu galvu, kas tobrīd nepavisam nebija modē, vai 1966. gadā, nebūt nebūdams pārticis, nopirka divas Bītlu plates, katru par 70 rubļiem, kas toreiz bija vairāk par mūsu mēneša algu. Visa Bītlu klasika kādu gadu jo bieži skanēja no pils logiem. Taču ne ekstravagances viņu iezīmēja, bet apzinīgs, ilgs, pacietīgs darbs. Pusgadsimts muzejā pagāja nemanot. Laime, ka Mārcim Kļaviņam bija lemts ne tikai ieraudzīt sava darba augļus, pabeigto restaurāciju,

bagātīgās muzeja kolekcijas, viņš paveica arī to, ko reizēm mēdz saukt par vīra dzīves uzdevumu – uzcēla māju, izaudzināja divus dēlus un iestādīja dārzu. Nekas no tā nenāca viegli. Kopā ar savu uzticamo dzīves biedreni, izcilo restauratoru Maiju Baņķieri, abus dvīņus 20. gadsimta 70. gados viņam nācās audzināt īstā 18. gadsimta pils atmosfērā – bez ūdensvada, kanalizācijas un gandrīz bez apkures. Arī pašu māja tika celta ilgi jo ilgi, taču neatlaidība un principialitāte bija pāris no Mārcim Kļaviņam neatņemamām īpašībām. Pie šīs grūti tapušās mājas, blakus malkas klēpītim, Mārcis arī saņima 12. decembra rītā...

Bez viņa Rundāles pils un viss, kas tajā atrodas, būtu bijis citāds, noteikti – nabadzīgāks. Mārcim Kļaviņam bija lemts aizsākt, rosināt, iekustināt lietas, kas citādi varēja arī vispār nenotikt. Bet, kā zināms, dzīvē nav variantu, nav nekādu “ja būtu” vai “ja nebūtu”... Mārcim Leopoldam Kļaviņam bija jānāk pasaulē, lai izpildītu savu svarīgo misiju, kas nekad nedrīkst tikt aizmirsta. Ne Rundāles pils muzejā, ne Latvijā kopumā.

Imants Lancmanis

Latvijas Restauratoru biedrības avīze Nr.85

ISSN 1691-0966

Iznāk kopš 1997. gada novembra.

Latvijas Restauratoru biedrība
Reģ.Nr. 40008001517
Merķeļa iela 13, Rīga LV1050,
tālr. +371 29130139
LRB e-adrese:
restauratorubiedriba@gmail.com

Iznāk 4 reizes gadā

Redaktore D. Murziņa

e-pasts: murzina.dita@gmail.com

Korektore A. Brīvniece

Mājas lapa:

www.restauratorubiedriba.lv